

Sedmo poglavlje – Učestvovanje u politici

Uvod

Slika prikazuje muškarca i ženu koji zagovaraju svoje stavove u javnosti a podršku im pružaju dječak i djevojčica. Plakat muškarca prikazuje globus kao simbol svijeta, dok pritom žena na svom posteru, kojeg drži dječak, skreće pažnju na zvijezdu petokraku. Možda taj simbol odražava površinu na kojoj stoje. Njihovi izrazi lica su prijateljski i ne pokazuju nikakve znakove neprijateljstva. Odrasli i djeca učestvuju u politici. Koriste se svojim demokratskim pravom da mirno protestuju u javnosti. Spolovi su jednako zastupljeni, stoga se ne radi o spolnom pitanju. Ove dvije grupe se nadmeću za pažnju i podršku većine. Nalaze se u direktnom sukobu, tako da ne učestvuju mediji, političke stranke i interesne grupe.

Četvoro ljudi stoji na podlozi koja liči na zvijezdu s nepravilnim vrhovima. Taj simbol se može protumačiti na razne načine. Zvijezda može predstavljati zajednicu koja pruža svojim pripadnicima osjećaj zajedništva i okvir za prava, odgovornosti i dužnosti. Zvijezda bi isto tako mogla simbolizirati „binu“ na kojoj stoji građanin kada govori u javnosti. Neće se moći čuti onaj ko izabere da ne stane na tu binu i morat će prihvatiti odluke koje se u konačnici donose. Građani mogu učestvovati u politici na razne načine. Obrazovanje za demokratiju se fokusira na načine aktivnog, direktnog učestvovanja. Učestvovanje u političkom životu je i pravo djece, a ne samo odraslih. Kako bi to proveli u djelo potrebno nam je razumijevanje problema i pažljiva procjena. Političko učešće u demokratiji treba se učiti u školama, što zahtijeva od škola da funkcionišu kao mikro društva koja omogućavaju učenicima da učestvuju u upravljanju školskim poslovima.

U demokratskim školama i demokratskom društvu, rasprave i polemike, čak i svađe i sukobi, nisu nešto čega se trebamo bojati već ih trebamo smatrati nečim normalnim i korisnim za donošenje demokratskih odluka. Rješavanje sukoba ideja i interesa je osnovna metoda rješavanja problema i donošenja odluka. Ako interesi i ciljevi nisu jasno iskazani, onda se ne mogu uzeti u obzir. U otvorenom društvu harmonija – „zajedničko dobro“ – ne smije se nametati, već se o njemu treba dogovarati. Polemika i sukob nisu štetni ako su dio kulture raspravljanja, rješavanja sukoba i kompromisa.

Vježbe se usredotočuju na okvirne uslove i modele političkog učestvovanja. Ovo pomaže učenicima da cijene svoje mogućnosti učestvovanja u svojoj zajednici.

Vježba 7.1. – Zid šutnje

Obrazovni ciljevi	Učenici postaju svjesni svojih koncepata demokratije.
Materijali	Listovi velikog papira zalijepljeni na zid i markeri (za grupe od pet).

Postupak

1. Učenici formiraju grupe od pet. Svaka grupa sjedi u polukrugu nasuprot papiru na zidu, Traži se od njih da napišu, u tišini i unutar vremenskog ograničenja, rečenicu koja započinje sa: „Demokratija je...“
2. Učenici odgovaraju rečenicama ili riječima koja su već zapisane.
3. Nakon što prođe vrijeme koje je određeno za pisanje riječi na plakatu, svaki učenik bira jednu rečenicu koju nije sam napisao te je čita na glas. Učenici dijele svoje rezultate u razredu.
4. Razmišljanja se međusobno razmijene:
 - "Naučio sam ..."
 - "Otkrio sam ..."
 - "Htio bih raspravljati o ..."

Varijacija

Umjesto korištenja plakata na zidu, učenici sjede za okruglim stolom i pišu na veliki list papira.

Opća informacija

"Zid šutnje" je *brainstorming* metoda koja se može koristiti na početku niza lekcija o ključnim konceptima kao što su demokratija, diktatura, pravda, mir, obrazovanje jednakost, sloboda, itd.

Ova metoda pruža podršku onim učenicima koji su manje ekstrovertni ili koji žele imati malo vremena da pažljivo razmisle prije nego što nešto kažu. Često su ovi učenici u nepovoljnom položaju u standardnom ambijentu, odnosno, u ambijentu u kojem se potencira frontalno i usmeno izlaganje.

Vježba 7.2. – Moja razmišljanja o diktaturi

Obrazovni ciljevi	Učenici mogu definirati i procjenjivati sastavne elemente demokratije i diktature. Učenici mogu donijeti promišljene odluke o vrijednostima i zagovarati ih.
Materijali	Plakat i markeri ili tabla i kreda.

Postupak

1. Od učenika se traži da definiraju karakteristične odlike diktature.

Lista može sadržavati sljedeće odlike:

- antisemitizam	- uloga žena kao rađateljica
- etničko čišćenje	- represija seksualnih manjina
- mučenje	- podvrgavanje vlastima
- uslovljavanje	- pritisak vršnjaka
- kult moći, pojedinaca ili vojske	- tražiti da budemo vođeni
- mišljenje da je kritika destruktivna	- neprihvatanje manjina

2. Očitujući se o listi, učenici odgovaraju na pitanje, "U kojoj mjeri ova situacija utiče na mene?"
3. Od učenika se traži da se odlike stave na ljestvicu, počevši od onih odlika o kojima imaju čvrst stav.

Dodatak i Varijacije

Osobine diktature mogu se poistovjetiti s primjerima iz novinskih članaka, filmova i udžbenika. Ista vježba može se provesti i za demokratiju.

Zadatak 7.3. – Upitnici o stavovima prema promjeni

Obrazovni ciljevi	Učenici razmišljaju o svojim ličnim stavovima i slobodno ih izražavaju. Učenici mogu slušati druge učenike, nezavisno od toga slažu li se s drugima ili ne.
Materijali	Set učeničkih materijala: " Upitnici o stavovima prema promjeni ".

Napomena za nastavnike

Informacija o osnovnim političkim stavovima

Stav je tendencija izražavanja mišljenja ili usvajanja određenog oblika ponašanja. Stav je rezultat socijalne integracije i lične istorije i stoga je manje svjestan nego ideologija. Stavovi vode naše percepcije, ocjene i djela.

Svrha ove vježbe je da se shvati, na osnovu izražavanja mišljenja, u kojoj mjeri je osoba otvorena za društvene promjenama ili ne. Promjena sama po sebi nije ni dobra ni loša stvar, i svrha je ne donositi sudove o učenicima, a još manje procjenjivati ih. Također treba imati na umu da se rezultati ovakvog "politički lakmus test" ne bi trebali uzimati previše ozbiljno, naročito ako učenici nisu u potpunosti svjesni implikacija izjava iz upitnika.

Pravo pitanje je: zašto, šta, kada i kako promijeniti. Modeli političke misli služe kao smjernice za političke stavove koji su se razvili nakon Francuske i Američke revolucije. Slijedeći skeč može poslužiti kao okvirna smjernica ali ne može zamijeniti čitanje izvornih materijala.

Progresivan stav dovodi do uvjerenja da su promjene poželjne. Promjene mogu biti revolucionarne ili *reformističke*, zavisno od hitnosti i sredstava koja se koriste. Za revolucionarne promjene, ukoliko je neophodno, čak ni nasilje ne može biti isključeno. Za reformističke, promjena je poželjna, ali bez radikalnog prekida s prošlošću.

Konzervativan stav, s druge strane, cijeni tradiciju i daje prednost iskustvu nad teorijom. Ovaj stav može favorizirati *status quo* ili biti reakcionaran. Favorizirati *status quo* znači misliti da je sadašnja država, iako daleko od savršene, prihvatljiva. Kao način promjene može se zagovarati organski rast (Edmund Burke). Osnovna briga je držati državu snažnom i pokretljivom kako se ne bi previše opteretila pristrasnim interesima i prekomjernom participacijom. Međutim, reakcionar odbija trenutno stanje stvari: reakcionar smatra da je pogrešno provoditi promjene i želi se vratiti u predašnje stanje.

Revolucionar i *reakcionar* skloni su dogmatizmu, odnosno, fundamentalizmu, što znači da brane stajalište s ideološke osnove, bez uzimanja stvarnog stanja u obzir.

Ostali su više pragmatični i određuju svoje stavove analizirajući direktne posljedice.

Ova vježba može koristiti kao okvirna vodilja koja potiče učenike da shvate postojanje različitih modela političkog mišljenja i da postanu svjesni svojih ličnih sklonosti i orijentacija. U političkom životu, politički stavovi će učestalo ličiti na političku mješavinu različitih političkih mišljenja, na primjer rasprave između neoliberalne, ekološke i tehnokratske struje.

Postupak

1. Učenici odgovaraju na pitanja. Prije svake izjave zapisuju broj kako bi iskazali svoj stav.
Šifra koju koriste je slijedeća
5 – U potpunosti se slažem s izjavom.
4 – Uglavnom se slažem s izjavom.
3 – Svejedno mi je što se u izjavi navodi.
2 – Uglavnom se ne slažem s izjavom.
1 – U potpunosti se ne slažem s izjavom.
2. Učenici sastavljaju svoj konačan broj bodova, koji ukazuje koji su njihovi politički stavovi.
100-80: revolucionar
80-60: reformist
60-40: za status quo
40-20: reakcionar.

Postoje li neke uočljive razlike među učenicima, naročito između dječaka i djevojčica?

Dodatak

Raditi s tekstem: u zavisnosti od toga kako se vježba izvela – kao uvod ili kao vježba prenosa znanja – rad s tekstem preporučuje se prije ili poslije ove vježbe. Za napredne razrede, mogu se koristiti citati autora poput Locka, Burka or Marxa. Dodatno, ili kao alternativa za mlađe učenike, mogu se koristiti izjave političara ili stranačkih predstavnika u vezi sa specifičnim problemima u društvu.

Također vidjeti slijedeću vježbu.

Varijacija

Ova pitanja mogu se formulirati na osnovu lokalnih problema. Bilo koje od pitanja može biti početak za debatu.

Materijali

(vidjeti slijedeću stranicu)

Štampani učenički materijali

Upitnik o stavovima prema promjeni

1. Žena bi trebala imati pravo na sterilizaciju bez odobrenja svoga muža.
2. Informacije o kontracepciji bi trebale biti dostupne svim mlađim djevojkama od četrnaest i više godina.
3. Lake droge bi se trebale legalizirati.
4. U demokratijama referendumi bi se trebali provoditi na zahtjev građana.
5. Kriminalci trebaju medicinsku pomoć više nego kažnjavanje.
6. Smrtna kazna bi se trebala u potpunosti ukinuti.
7. Velike firme se trebaju nacionalizirati.
8. Brak između osoba istog spola treba biti legalan.
9. Ne smije biti razlikovanja spolova u oglasima za posao.
10. Dobrovoljne udruge trebaju se zabraniti. Dužnost je država da pomaže socijalno ugroženim kategorijama.
11. Prosječnu osobu ne treba kontrolisati niti njome upravljati.
12. Učenici trebaju učestvovati u upravljanju školom.
13. Ocjene i svjedodžbe treba ukinuti.
14. Minimalni dohodak treba biti zagarantovan svima, bez obzira na spol, starost ili profesiju, pa čak i ako odlučimo ništa ne raditi.
15. Djeca se trebaju odgajati u nekoliko vjera istovremeno. Djeca mogu izabrati svoju vjeru kad odrastu.
16. Političke vođe bi trebali koristiti savjete naučnika prilikom korištenja naučnih otkrića.
17. Ljudska bića su rođena s istim potencijalom.
18. Privatno vlasništvo treba zabraniti i uvesti javno i državno vlasništvo.
19. Niko nema pravo nametati svoje mišljenje drugima.
20. Moraju se prestati proizvoditi svi proizvodi koji zagađuju okoliš, bez obzira kakav će to imati uticaj na privredu.

Vježba 7.4. – Projekt planiranja⁶

Obrazovni ciljevi	Učenici razumiju šta znače strukture međusobne zavisnosti u društvu tokom perioda promjena.
Materijali	Učenici razumiju da se svaka odluka tiče svih pripadnika društva. Ako se mora prihvatiti i poštovati odluka, svi pripadnici društva moraju razumjeti tu odluku i imati mogućnost da učestvuju u procesu donošenja te odluke. Opis stvarnog ili izmišljenog plana gradskog naselja. Moraju se uzeti u obzir socijalni, ekonomski, demografski, saobraćajni i drugi problemi. Nastavnik mora pripremiti set kartica za učesnike u igrokazu. Slijedeći primjeri mogu poslužiti čitaocu kao ideja kako se stvarni projekt planiranja može simulirati u igrokazu.

Napomene za nastavnika

Mnogo ciljeva je sakriveno u ovoj vježbi. Stoga je na nastavniku da odluči koji od tih elemenata se treba detaljno raspraviti, a koji bi trebao pomoći nastavniku da razumije i objasni drugima koji su to potencijalni učinci učenja.

1. Učenici razvijaju želju za slušanjem i razumijevanjem različitih stajališta i interesa, bez obzira da li se slažu s njima ili ne.
2. Učenici uče kako predvidjeti posljedice i implikacije različitih opcija u postupku donošenja odluka.
3. Učenici doživljavaju postupak donošenja odluka u demokratskom okviru. Potrebno je održati ravnotežu između učestvovanja i efikasnosti (npr. svi se moraju izjasniti, ali mora postojati vremensko ograničenje za svaku raspravu kao i za postupak u cjelini).
4. Osnovni uvid: u otvorenoj, npr. zajednici koja uči, opće dobro (*volonte generale*) ne utvrđuje vlast već je to stvar privremene odluke koja je otvorena za reviziju ako se ukažu novi problemi.

Postupak

1. Učenici se dijele u parove. Svaki par dobiva primjerak projekta i jednu karticu. Jedan par učenika predsjedava debatom koja će uslijediti.
2. Par formira listu svih prednosti i nedostataka koji su povezani s tim projektom.
3. Učenici to rade sa stajališta osoba čije uloge sada igraju.
4. Donose zajedničku odluku za ili protiv projekta (15 minuta).
5. Jedan za drugim, svaki par izlaže svoj stav grupi i objašnjava svoje razloge.
6. U debati, svaki par mora reći šta bi željeli da se provede. Treba se uvesti vremensko ograničenje za raspravu svakog učenika kao i za cijelu debatu.
7. Učenici glasaju o tome hoće li se projekt primijeniti ili ne.

Rad nakon primjene projekta

8. Postoje li grupe s kojima se treba konsultovati?
9. U kojoj mjeri su drugi uticali na vaše mišljenje?

6. Prilagođeno od S. Fountain, *Educattion pour le developpement humain*, De Boeck, 1996.

10. Imaju li pojedinačni interesi koje brani jedna od grupa uticaja na druge grupe?
11. Postoje li grupe čija mišljenja i interesi imaju veću težinu?
12. Postoje li grupe koje rijetko ili nikad ne iskazuju svoje mišljenje?
13. Da li je rješenje za koje je većina glasala u stvarnosti i najbolje rješenje za cijelo društvo?

Dodatak

1. Pojedinačni učenici igraju određenu ulogu bez podrške svojih partnera.
2. Igrokaz uključuje slušanje stručnjaka koji mogu ukazati na određene aspekte projekta.
3. Dio razreda ima ulogu porote ili lokalne skupštine koji donosi konačnu odluku, bez učešća zagovornika određenih interesnih grupa (participativna demokracija).
4. Dva ili tri učenika glume novinare i posmatrače. Oni daju povratne informacije o postupku donošenja odluke i o ulogama koje igraju učenici.
5. Prilikom simuliranja postupka mogu se pozvati lokalni političari i novinari za naknadnu raspravu s učenicima.
6. Ovaj model može se koristiti kako bi se organizirao stvarni postupak donošenja odluke u školi.

Radni materijali za nastavnike

Pitanja za dizajniranje kartica za igrokaz

1. Vi ste nastavnik:
 - Vidite li razloge zbog kojih bi projekt bio dobra ideja?
 - Smatrate li da bi projekt bio problematičan?
2. Vi ste vlasnik malog preduzeća:
 - Vidite li razloge zbog kojih bi projekt bio dobra ideja?
 - Smatrate li da bi projekt bio problematičan?
3. Vi radite u medicinskom centru.
4. Vi radite kao smećar.
5. Vi ste vozač autobusa.
6. Vi ste nedavno došli iz druge regije ili zemlje i trenutno tražite posao.
7. Vi ste mladi ljudi koji rade u susjedstvu.
8. Vi ste direktor malog preduzeća.
9. Vi ste lokalni politički predstavnik.
10. Itd.

Vježba 7.5. – Mi i svijet

Obrazovni ciljevi	Učenici proučavaju kako događaji u drugim zemljama i događaji iz davne prošlosti utiču na njihovu zajednicu. Učenici bolje razumiju strukturu međusobne zavisnosti u svijetu. Nejednaka podjela moći i nejednak postupak razvoja traže globalno razumijevanje i saradnju u duhu ljudskih prava.
Materijali	Dnevne lokalne novine, karta svijeta, selotejp i markeri, konac, igre.

Postupak

- Učenici formiraju grupe od četiri. Izrezuju članke iz novina koji pokazuju da jedan drugi dio svijeta utiče na lokalnu zajednicu i da njihova država i druge države međusobno utiču jedna na drugu.
- Problemi:
 - privredni problemi
 - politički problemi
 - problemi migracija
 - zagađenje
 - kulturološka razmjena
 - turizam
 - vojno djelovanje, itd.
- Učenici razvrstavaju članke prema ključnim riječima koje oni odaberu da predstavljaju određene tipove uticaja i označavaju ih različitim bojama.
- Učenici biraju najznačajnije članke i lijepo ih na kartu svijeta koja se nalazi na zidu. Pomoću konca i igle povezuju članke sa svojom državom.
- Plenarna rasprava.
 - S kojim ste dijelom svijeta najviše povezani?
 - Koje su poveznice najčešće? Zašto?
 - Postoji li dio svijeta s kojim uopće niste povezani? Zašto?

Dodatak

Učenici pronalaze informacije o političkim i/ili privrednim sistemima koji su na snazi u državama s kojima ste povezani.

Mogu vidjeti jesu li postojale druge poveznice u prošlosti.

Na času stranog jezika mogu se koristiti članci iz stranih novina ili s Interneta.

Ovaj zadatak može služiti kao uvod u problematiku nejednakog razvoja i raspodjele moći u svijetu.

Percepcija u svijetu u kojem živimo pod uticajem je informacija koje dobivamo iz druge ruke – iz medija. Zamislimo samo koliko bi daleko došli kada bismo poznavali samo one dijelove svijeta koje smo sami vidjeli. Šta nam mediji poručuju i koje nam informacije to prenose. Treba li neko kontrolisati medije? Cenzura? Ili je dovoljna konkurencija između različitih novina? Koliko su moćni mediji? Možemo li živjeti bez njih?

Također se mogu postaviti i druga slična pitanja, ali ih trebaju postaviti učenici a ne nastavnici. Ako učenici shvate koliko je ograničena njihova percepcija, onda mogu sami početi sa postavljanjem pitanja o ulozi medija.

Vježba 7.6. – Trebamo li učestvovati u politici?

Obrazovni ciljevi

Učenici formiraju svoje mišljenje o tome da li je važno učestvovati u vlasti.

Učestvovanje se može odvijati na razne načine. Mi definišemo učestvovanje kao učešće u javnom životu vaše zajednice i društva. Neki ljudi misle da je važno učestvovati, a drugi ne. Učenici bi trebali shvatiti da političke odluke utiču na njihov život, nezavisno od toga da li učestvuju u postupku donošenja odluka ili ne.

Materijali

Kartice s opisom uloga za igrokaz.

Postupak

1. Četiri učenika glume razgovor između novih građana u naciji koja je procesu nastajanja.
2. Učenici raspravljaju, uz pomoć nastavnika ako je potrebno, o pitanjima koja su se pojavila tokom igrokaza, poput sljedećih:
 - Koja su četiri glavna stajališta koja su građani iskazali o učestvovanju? Saglasni ste s tim? Zašto ili zašto ne?
 - Šta će četiri građana izgubiti ako ne učestvuju? Šta mislite koje koristi će pojedinci imati od učestvovanja?
 - Šta mislite koje koristi će nova država imati od učestvovanja pojedinaca?
 - Koji su mogući rizici ili gubici povezani sa željom za učestvovanjem?
 - Ocjenjujući koristi i rizike, smatrate li da je korisno učestvovati?
3. Pomoću rasprave ili predavanja, učenici bi mogli doći do sljedećih zaključaka:

Vlada utiče na naše živote na puno načina. Učestvovanjem u vlasti ljudi mogu uticati na odluke koje vlasti donose. U svakom društvu neko mora donositi odluke. Ako ljudi odaberu da ne učestvuju, onda neće imati nikakvog uticaja na te odluke. Te odluke mogu uključivati sljedeće stvari:

 - koliko će ljudi plaćati poreza;
 - hoće li društvo ući u rat;
 - ko će biti vlasnik i kontrolisati državne prirodne resurse.

U zavisnosti od toga kako je vlast strukturisana, odluke se mogu donositi na različitim nivoima, uključujući nacionalni, regionalni i lokalni. Neke odluke poput onih o vojnoj moći, često se donose na nacionalnom nivou, dok druge, poput onih koje se tiču saobraćaja i cesta, često se donose na regionalnom nivou, a odluke poput sakupljanja otpada često se donose na lokalnom nivou.

Materijali

(vidjeti sljedeću stranicu)

Igrokaz: Četiri građana dolaze u novoosnovanu državu

Pretpostavimo da ste tek stigli u novoosnovanu državu. Željni ste čim prije početi sa izgradnjom novog društva. Čuli ste da postoje razne mogućnosti za stvaranje dobre vlasti. Nakon toga načuli ste razgovor između grupe svojih novih kolega:

Građanin 1:

"Tamo odakle ja dolazim nikome nije stalo do politike i vlasti. Uvijek smo bili previše zaokupljeni našim svakodnevnim životom. Stoga se i u ovoj zemlji ne planiram previše zamarati politikom."

Građanin 2:

"Tako se radi u našoj državi ... i ja nikad nisam u potpunosti razumio što se događa među vođama. Zbog njih se to uvijek činilo komplikovanim i na taj način su nam omogućili da se ne zamaramo pokušavanjem da shvatimo vođe."

Građanin 3:

"Naime, u našoj zemlji su stvari bile potpuno drugačije. Pokušali smo, ali ljudi na vlasti nisu nam dozvolili da učestvujemo, a prijetili su nam kada smo pokušali učestvovati. Stoga smo na kraju odustali od učestvovanja."

Građanin 4:

"U mojoj zemlji smo imali izbore i naše vođe su nam obećali dobru vlast, ali nije tako ispalo. Vođe su iskoristile vlast samo da se obogate. Sve vođe su korumpirane. "

Vježba 7.7. – Na koji način vlast utiče na naš život?

Obrazovni ciljevi

Učenici razumiju da vlast utiče na nas u svakom mogućem aspektu naših života (*tua res agitur*). Svijet u kojem živimo djeluje na čovječjih ruku te je stoga na nama da odlučimo što ćemo s njim činiti.

Promišljene političke odluke su neophodne zbog naše povećane međusobne zavisnosti, od lokalnog do globalnog nivoa.

Demokratija može na najbolji način uzeti u obzir naše suprotstavljene interese i integrisati ih u zadovoljavajući kompromis – uz uslov da su saslušane sve zainteresirane strane.

Materijali

Nema ih.

Postupak

1. Učenici bi trebali shvatiti u kojoj mjeri vlast utiče na njihove živote. Predlažu im se sljedeća pitanja za pomoć. Na pitanja mogu odgovoriti u razredu ili u malim grupama koje onda mogu svoje rezultate predstaviti na plenumu.
2. – Pričajte kako ste u skorije vrijeme proživjeli jedan dan– gdje ste išli, šta ste nosili, vidjeli, jeli, rekli, naučili i učinili. –Napravite listu svih stvari koje ste spomenuli a na koje je uticala vlast, i to lokalna, regionalna i nacionalna.
 - Pretpostavite da je vaša vlast demokratija u kojoj svi građani imaju jednaku šansu da učestvuju bez ugrožavanja njihovih ljudskih prava. Šta mislite koja od vaših svakodnevnih aktivnosti koje ste stavili kao aktivnosti na koje vlast ima uticaj, bi se trebala promijeniti? Objasnite zašto smatrate da bi se trebale promijeniti.
3. Učenici će vjerovatno postaviti pitanje na koji način ljudi mogu učestvovati u demokratskoj vlasti. Nastavnici bi trebali ponuditi neke informacije, bilo kroz predavanja, udžbenike ili radne materijale.

Rezultati bi mogli biti sljedeći: mnogi ljudi vjeruju da se u otvorenoj i slobodnoj demokratiji pruža najveća prilika za učestvovanje u vlasti. Ovakva vrsta vlasti znači da sami građani mogu dobiti moć i upravljati, obično vladavinom većine. Neke države su samo demokratije na papiru a građanima zapravo nije dozvoljeno učestvovati. U demokratskom sistemu, građani mogu izabrati između različitih načina učestvovanja a neki čak mogu odlučiti da uopće ne učestvuju.

Demokratije mogu najbolje voditi računa o različitim i suprotstavljenim interesima i tragati za zadovoljavajućim rješenjima – pod uslovom da su sve strane izrazile svoja mišljenja. Posebna pažnja mora se dati slabijim grupama, koje nisu u mogućnosti da vrše pritisak na vlast i čiji se interesi time obično ignorišu (problem ekskluzije).

Vježba 7.8. – Načini učestvovanja u demokratiji

Obrazovni ciljevi	Učenici povezuju različite oblike političkog učestvovanja sa ljudskim pravima.
Materijali	Lista mogućih oblika političkog učestvovanja.

Postupak

1. Svaki učenik sastavlja listu svih načina i aktivnosti u kojima smatra da ljudi mogu učestvovati u demokratskom postupku donošenja odluka.
2. Učenici formiraju grupe od četiri člana. Grupe porede svoje liste, raspravljaju o njima i pokušavaju se složiti o jedinstvenoj listi učestvovanja u demokratiji.
3. Grupe porede svoje liste učestvovanja u demokratiji s onima na učeničkim materijalima.

Dodatak

Učenici bi mogli raspravljati o sljedećim pitanjima:

1. Vjerujete li da jedan ili svi gore navedeni oblici političkog učestvovanja predstavljaju ljudska prava? Moraju li svi biti zaštićeni zakonom? Objasnite zašto da ili zašto ne.
2. Na koji način možete učestvovati u demokratiji u vašoj državi? Postoje li načini učestvovanja koji vama nisu dozvoljeni? Objasnite.
3. Trebaju li zakoni štiti i pravo da se ne učestvuje? Objasnite.

Materijali

Štampani učenički materijali

Učestvovanje može imati različite oblike:

- čitanje o problemima i vođama
- pisanje o problemima i vođama
- raspravljanje o problemima
- rad u zajednici kao podrška određenom cilju ili protest protiv djelovanja vlasti
- formiranje ili učlanjivanje u političke stranke ili druge društvene ili *grass-root* organizacije
- učestvovanje na političkim sastancima u zajednici
- postati vođa političke stranke, sindikata ili društvene organizacije.
- glasanje na izborima
- voditi kampanju za one koje kandiduju za javnu funkciju
- kandidovanje za javnu funkciju i obavljanje funkcije ako budemo izabrani
- plaćanje poreza
- lobiranje
- služenje vojske
- korištenje postojećih pravnih puteva poput slanja upita vladinim dužnosnicima, pokretanje predmeta na sudu i sl.
- Protestovanje putem demonstracija, bojkota, štrajkova i sl.

Vježba 7.9. – Politički ciklus

Obrazovni ciljevi	Učenici mogu primijeniti model političkog ciklusa na primjere donošenja političkih odluka.
Materijali	Učenici postaju svjesni svojih mogućnosti intervenisanja i učestvovanja u procesu donošenja političkih odluka. Set materijala za učenike: "model političkog ciklusa". Flipchart papir, markeri, makaze, ljepilo.

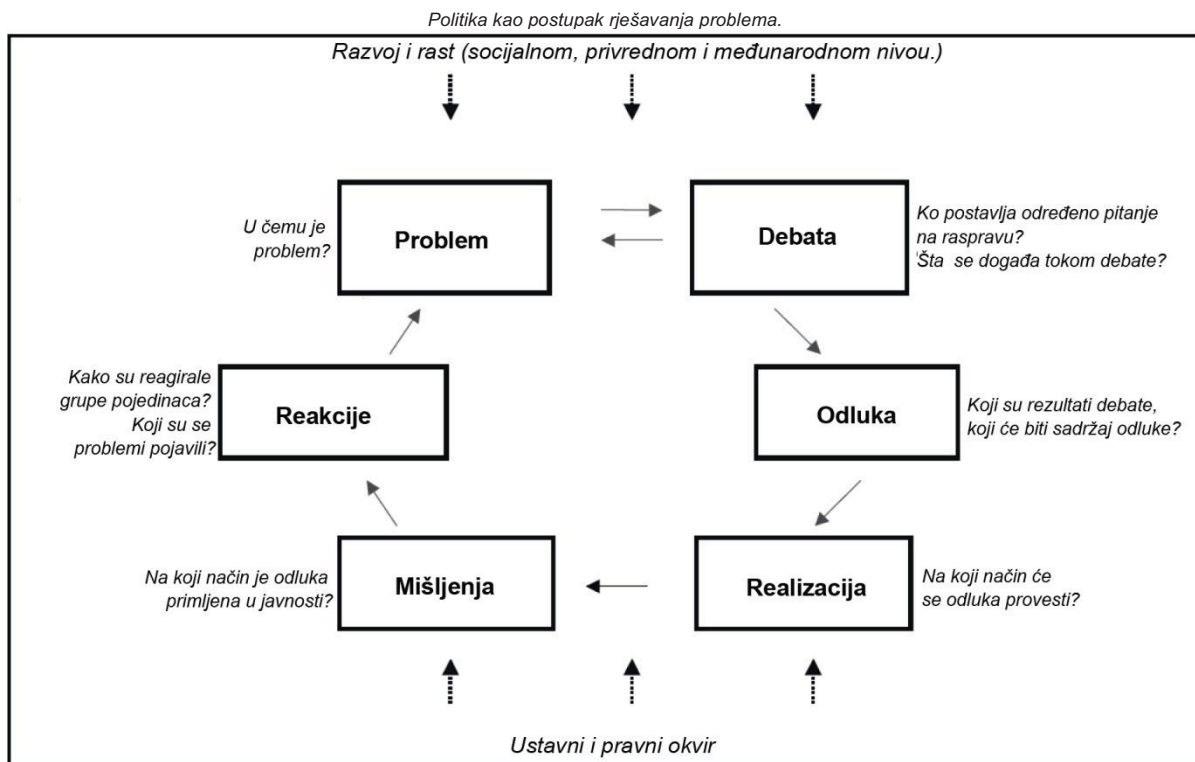
Postupak

- Nastavnik upoznaje učenike s modelom političkog ciklusa, koristeći pritom jedan od sljedećih pristupa:
 - Nastavnik koristi deduktivni, sistematski pristup: nastavnik drži predavanje⁷ i onda učenici primjenjuju alat koji su dobili.
 - Nastavnik dozvoljava induktivni pristup: nastavnik započinje primjerom ili se osvrće na znanje i iskustvo koje su učenici već stekli. Ovo može biti neki aktuelni javni problem, odluka koju učenici podržavaju ili su protiv nje ili pak problem oko kojeg su zabrinuti. Odluka koja je donesena u školi također može biti polazna tačka. Zatim slijedi predavanje nastavnika u kojem se pažljivo osvrće na kontekst koji su mu pružili učenici.

Kojigod od spomenutih pristupa bude korišten, učenici će dobiti primjerak materijala za učenike "Model političkog ciklusa".
- Učenici primjenjuju model. Mogu se zadati različiti zadaci:
 - Učenici koriste model kao alat za aktivno i strukturisano čitanje novina. Radeći u grupama od četiri do šest, učenici proučavaju novine objavljene u posljednjih nekoliko dana i identificiraju primjere za svaki od šest stadija. Učenici lijepe članke na plakate i prezentiraju ih u plenumu.
 - Učenici slijede postupak donošenja odluka na određenom problemu. Ovo će zahtijevati materijale koji pokrivaju duži vremenski period i stoga starija izdanja novina mogu biti korisna. Knjige i Internet također mogu biti važni izvori. Ovaj zadatak može se razviti u istraživački projekt.
- Model može služiti kao polazišna tačka za raspravu: u kojem stadiju postupka donošenja odluke možemo intervenirati? Nastavnik bi također trebao objasniti da su dva stadija „odluka“ i „realizacija“ ograničeni na politički sistem (osim ako odluku nije donio plebiscit). Građani mogu intervenirati u bilo kojem drugom stadiju.

7. vidjeti "opće informacije za nastavnike" (u odjeljku o radnim materijalima ove vježbe).

Materijali

Model političkog ciklusa: dodatne informacije za nastavnike

Politički ciklus je model. On djeluje kao karta, što znači da bira određene dijelove iz stvarnosti a ostale zanemaruje. Na taj način slika postaje jasnija ali korisnik nikad ne bi trebao brkati model sa stvarnošću. U ovom slučaju, model političkog ciklusa se usredotočuje na politiku kao proces donošenja odluka i rješavanja problema. Njegov fokus nije na politici kao borbi za moći, iako se taj aspekt pojavljuje. Šest kategorija se vode ključnim pitanjima koja nam pomažu analizirati političko donošenje odluka. Učenici se potiču da iznose nova pitanja koja se vežu za specifičniji kontekst.

Ovaj model pruža idealan tip opisa političkog donošenja odluka. Prvo, politički problem mora postati javni prioritet. Pitanje postavljanja prioriteta ima puno veze s političkom moći. Problemi ne postoje kao takvi, oni se moraju definirati i prihvatiti. Suprotstavljeni interesi i vrijednosti imaju važnu ulogu, jer definicija problema snažno utiče na ishod donošenja odluke. Na primjer, siromaštvo se može definirati kao napad na ljudska prava ili kao poticaj da se uzme sudbina u vlastite ruke. Prvo stajalište implicira da siromašni ljudi trebaju zaštitu, dok drugo prešutno implicira da se siromašnim ljudima ne pomaže previše, zato što ih to može ulijeniti. Ključno pitanje postavljanja prioriteta naznačeno je dvostrukim strelicama između kategorija problemi i debata.

Debata se odvija pod određenim uslovima. Ovdje je važan okvir modela: socijalni, privredni i međunarodni tokovi obezbjeđuju informacije za raspravu, dok ustavni i zakonodavni okvir određuju pravila. Ko može učestvovati u debati? Ko o čemu odlučuje? Ova pitanja pomažu da razumijemo ishode debate, konačnu odluku. Ko učestvuje u debati? Koji su interesi u igri? O čemu se treba pregovarati? Je li moguće doći do kompromisa?

Realizacija: Kako se realizuje odluka? Jesu li se pojavile određene poteškoće ili sukobi? Da li je realizacija odluke u skladu sa ciljevima onih koji su tu odluku donijeli?

Mišljenja: Kako je odluka "primljena" u javnosti? Na čije interese je odluka pozitivno uticala a na čije negativno? Koje su vrijednosti u pitanju?

Reakcije: Jesu li reakcije na odluku reakcije pojedinaca i/ili su to kolektivne/organizovane reakcije grupe? Podržavaju li ili se protive odluci? Primjeri mogu biti protesti, demonstracije, pisma urednicima novina, odluke sudova, iseljavanje, povlačenje investitora, kršenje zakona itd.

Problem: U konačnici, da li je riješen osnovni problem? Da li su se ostvarili neki nepoželjni i nepredviđeni rezultati? Da li je nastao novi problem kroz reakcije na odluku i reakcije na njihovu provedbu? Politički ciklus se prekida ako se problem riješi. Vrlo često, novi ciklus započinje sa novim naknadnim ili nepredviđenim problemom.

Učenici bi trebali shvatiti da politički ciklus pokazuje gdje i kako građani mogu učestvovati u politici. Možemo dati našu definiciju problema koji traže političku pažnju a za čije rješavanje su potrebna javna sredstva. Možemo učestvovati u debati, stvoriti naš stav o odluci i podržati ili se protiviti načinu na koji se odluka o problemu bude primijenila. Pri tome, koristimo naša ljudska i građanska prava. Demokratija zavisi od aktivnih demokrata.